

Sygn. akt I CZ 22/09

POSTANOWIENIE

Dnia 20 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek (sprawozdawca)

SSN Stanisław Dąbrowski

w sprawie z wniosku M. Spółki z o.o.
przy uczestnictwie Banku G. i Z. Spółki z o.o. w upadłości
o wpis w księdze wieczystej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 20 maja 2009 r.,
zażalenia uczestnika postępowania Z. Spółki z o.o. w upadłości
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 28 sierpnia 2008 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

Uzasadnienie

Wnioskodawca – M. wniósł o dokonanie wpisu zmiany wierzyciela odnośnie do trzech hipotek wpisanych w księdze wieczystej [...], prowadzonej przez Sąd Rejonowy w W. na rzecz Banku G., powołując się na umowę sprzedaży wierzytelności. Referendarz sądowy dokonał wpisu zgodnie z wnioskiem. Od powyższego wpisu skargę na orzeczenie referendarza sądowego złożył dłużnik „Z.” Spółka z o.o. w upadłości. Uwzględniając skargę, Sąd Rejonowy uchylił zaskarżony wpis i wniosek oddalił. Postanowienie to zaskarżył apelacją wnioskodawca. Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 28.08.2008 r. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego przez odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego. Podniesiono, że w następstwie ogłoszenia upadłości uczestnik postępowania spółka z o.o. „Z.” nie mógł skutecznie wnieść skargi na orzeczenie referendarza sądowego, bowiem został pozbawiony prawa wszczynania i prowadzenia postępowań sądowych i administracyjnych. Na postanowienie Sądu Okręgowego zażalenie wniósł uczestnik postępowania „Z.” spółka z o.o. w upadłości. Uczestnik zarzucił naruszenie:

- art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 70, 71, 199 § 2, 379 pkt 2, 386 § 2 i 6 i art. 13 § 2 k.p.c. przez błędne zastosowanie przez odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego mimo niepodjęcia czynności zmierzającej do usunięcia braku w zakresie zdolności procesowej uczestnika;
- art. 199 § 1 pkt 3 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 139 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie braku zdolności procesowej po stronie uczestnika;
- art. 199 § 1 pkt 3 w związku z art. 379 pkt 5, 386 § 2 i 6 i 13 § 2 k.p.c. przez odrzucenie skargi przy jednoczesnym zaniechaniu zniesienia postępowania jako dotkniętego nieważnością;
- art. 61 w związku z art. 62, 65, 179 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że upadły nie jest legitymowany do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza;
- art. 95 ust. 4 i 5 Prawa bankowego przez ich niezastosowanie.

Wskazując na te zarzuty uczestnik postępowania domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawowe znaczenie w sprawie ma kwestia dopuszczalności zażalenia do Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 519¹ § 1 k.p.c. od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu osobowego, rzeczowego i spadkowego - przysługuje skarga kasacyjna, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. W świetle tego przepisu jest niewątpliwe, że w niniejszej sprawie nie przysługuje skarga kasacyjna od skarżonego postanowienia Sądu Okręgowego, skoro jego przedmiotem nie jest odrzucenie wniosku lub umorzenie postępowania, jak również nie jest to postanowienie co do istoty sprawy. Przedmiotem skarżonego postanowienia jest bowiem odrzucenie skargi wniesionej na orzeczenie referendarza, zaś gdy chodzi o istotę sprawy to jest nią wpis w księdze wieczystej. Tak rozumianej istoty sprawy skarżone postanowienie nie rozstrzyga.

Kwestie dopuszczalności zażalenia w niniejszej sprawie rozstrzyga natomiast art. 394¹ § 2 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, w sprawach w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także (czyli oprócz zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądowego - art. 394¹ § 1 k.p.c.) na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowienia o odrzuceniu wniosku i umorzeniu postępowania, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Z treści tego przepisu wynika więc, że zażaleniem do Sądu Najwyższego objęte są postanowienia, które kończą postępowanie w sprawie, ale nie są postanowieniami w przedmiocie odrzucenia pozwu (wniosku) lub umorzenia postępowania, a także nie są postanowieniami wydanymi w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji. Ponadto zażalenie przysługuje tylko w sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna. Powstaje pytanie, czy skarżone orzeczenie jest postanowieniem kończącym

postępowanie w sprawie. Zgodnie przyjmuje się, że taki charakter mają postanowienia kończące postępowanie w sprawie jako pewnej całości poddanej pod osąd. Sąd wydaje je zatem, gdy orzeka o całości postępowania, a nie zachodzą warunki do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy oraz jeżeli oczywiście w sprawie dopuszczalna jest skarga kasacyjna co do zasady. W szczególności występuje to w przypadkach, gdy merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy jest niedopuszczalne lub zbędne. Te wymagania spełnia skarżone orzeczenie, skoro niewątpliwie kończy ono postępowanie w sprawie, w której, co do zasady, skarga kasacyjna przysługuje. Dopuszczalność zażalenia nie budzi więc zastrzeżeń.

Przechodząc do oceny jego merytorycznej zasadności podnieść należy, że niewątpliwie podstawową kwestią jest rozstrzygnięcie, czy istotnie upadły tj. spółka z o.o. „Z.” nie był legitymowany do złożenia skargi na orzeczenie referendarza sądowego. To legło przecież u podstaw zmiany postanowienia sądu pierwszej instancji i odrzucenia skargi. Na marginesie należy jedynie zauważyć, że nawet przy założeniu trafności stanowiska Sądu Okręgowego, wskazanie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. jako podstawy prawnej odrzucenia skargi było nieprawidłowe. Upadły ma bowiem zdolność sądową i procesową, natomiast nie ma legitymacji procesowej odnośnie do wszczynania i prowadzenia postępowań sądowych i administracyjnych dotyczących masy upadłości (art.139 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego). Jeśli więc przyjąć, że upadły nie był podmiotem legitymowanym do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego, to podstawą odrzucenia skargi wniesionej przez podmiot nie mający legitymacji byłby art. 398²³ § 2 w związku z art. 397 § 2 i art. 370 k.p.c. (skarga niedopuszczalna z innych przyczyn). Pomijając jednak tę okoliczność przypomnieć trzeba, że wniosek wieczystoksięgowy dotyczy zmiany wpisu w dziale IV księgi wieczystej [...]. W dziale tym wpisana była hipoteka zabezpieczająca wierzytelność Banku G. przysługująca od upadłego. Jest poza sporem, że umową z dnia 29.01.2007 r. nastąpiła sprzedaż tej wierzytelności na rzecz M. spółka z o.o. Zgodnie z ust. 5 art. 95 ustawy z dnia 29.08.1997 r. - Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.), do przeniesienia hipoteki w związku ze zbyciem wierzytelności bankowej, stosuje się odpowiednio ust. 1 – 4 art. 95 tego Prawa. Oznacza to, że wymagane jest złożenie przez właściciela nieruchomości stosownego oświadczenia (zgody) na

przeniesienie hipoteki w związku ze zbyciem wierzytelności bankowej. Oświadczenie to wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności. Takiej zgody (oświadczenia) nie złożył właściciel nieruchomości tj. upadły i z tego względu Sąd Rejonowy uwzględniając skargę na orzeczenie referendarza, uchylił wpis i wniosek oddalił. Takie oświadczenie złożył w toku postępowania apelacyjnego zarządca masy upadłości. Powstaje więc pytanie, kto jest – w świetle przepisów Prawa upadłościowego i naprawczego – legitymowany do złożenia takiego oświadczenia. Odpowiedzi w tym względzie należy poszukiwać w art. 139 ust. 1, art. 182 – 188, a nadto w art. 68, 69, 132, 168, 169, 180, 176, 177, 194, 245 i n., 364 i 365 Prawa upadłościowego i naprawczego. W szczególności zarządca niezwłocznie po powołaniu obejmuje zarząd masy upadłości, zabezpiecza ją przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zabránieniem przez osoby trzecie oraz sporządza spis inwentarza i sprawozdanie finansowe (art. 182 ust. 1). Zgodnie z art. 183 ust. 1, zarządca jest obowiązany sprawować zarząd zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki, zaś stosownie do art. 184 Prawa upadłościowego i naprawczego – zarządca dokonuje wszelkich czynności zarządu związanych z bieżącym prowadzeniem przedsiębiorstwa upadłego oraz zachowaniem w stanie niepogorszonym masy upadłości, przy czym na zbycie części majątku, która nie jest związana z działalnością gospodarczą upadłego, jak również na obciążenie składników majątku ograniczonymi prawami rzeczowymi oraz zaciągnięcie kredytów i pożyczek, wymagana jest zgoda wierzycieli. Ten właśnie przepis określa uprawnienia i obowiązki zarządcy w stosunku do zarządzanego mienia, polegające na:

- dokonywaniu czynności zarządu;
- ograniczeniu uprawnień zarządcy w dokonywaniu czynności rozporządzających i obciążających majątek upadłego.

Dopiero w tym kontekście należy odwołać się do treści art. 139 ust. 1 Prawa upadłościowego i naprawczego. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli upadły pozbawiony został prawa zarządu masy upadłości, postępowania sądowe i administracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez zarządcę. Odrzucenie skargi na orzeczenie referendarza sądowego, wniesionej przez samego upadłego oznacza, iż Sąd Okręgowy uznał,

iż postępowanie wieczystoksięgowe dot. wpisu przeniesienia hipoteki w związku ze zbyciem wierzytelności zabezpieczonej hipoteką dotyczy masy upadłości, a tym samym wszczęcie i prowadzenie tego postępowania jako dotyczącego masy upadłości należy wyłącznie do zarządcy. Konsekwentnie, zarządca jest legitymowany do wyrażenia zgody na przeniesienie hipoteki związanej ze zbyciem wierzytelności bankowej. Poglądu tego nie można podzielić. Nie uwzględnia on treści art. 61 Prawa upadłościowego i naprawczego. Zgodnie z tym przepisem, z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości. W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty w toku postępowania upadłościowego, z wyłączeniem składników, o których mowa w art. 63-67. Zgodnie przyjmuje się, iż wprowadzie pojęcie „majątek” ma bądź szersze znaczenie (obejmuje aktywa i pasywa) bądź węższe znaczenie (obejmuje tylko aktywa), to z uwagi na charakter masy upadłości, która ma służyć zaspokojeniu wierzycieli, w jej skład wchodzi tylko aktywa upadłego. Tym samym w skład masy upadłości nie wchodzi pasywa. Jeśli tak, to w skład masy upadłości nie weszły długi upadłego m.in. te, których wierzycielem był Bank G. Wierzytelność ta była zabezpieczona hipoteką na nieruchomości, która weszła w skład masy upadłości, której właścicielem był i pozostał upadły. Czynność w postaci oświadczenia o wyrażeniu zgody na zmianę wierzyciela (przeniesienie hipoteki związane ze zbyciem wierzytelności bankowej) dokonuje właściciel nieruchomości, czynność ta nie dotyczy masy upadłości, lecz długów nie wchodzących do masy upadłości. Jeśli więc do wpisu zmiany wierzyciela wymagana jest zgoda właściciela nieruchomości, który zgody tej nie udzielił, to nie sposób odmówić mu legitymacji do wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego, który dokonał wpisu zmiany wierzyciela.

Tak też postąpił Sąd Rejonowy, zasadnie przyznając legitymację materialną do wniesienia skargi przez upadłego. Z tych względów zaskarżone postanowienie podlega uchyleniu (art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ k.p.c.).